

Τάσος Ανθουλιάς

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΟΥΒΑΣ

Από τους πρώτους κατοίκους της
ως το 2018 μ.Χ.

Μια προσπάθεια να παρουσιαστεί η ιστορία της Κούβας
με πολύ απλά κείμενα και χαρακτηριστικές εικόνες
ώστε να γίνει αντιληπτή η εξέλιξη της πραγματικότητας
και ο εντοπισμός βασικών στοιχείων και αλλαγών.

ΧΕΛΙΔΟΝΙ 2024

Η Κούβα είναι ένα νησί ανάμεσα στη Βόρεια και τη Νότια Αμερική. Βρέχεται από τον Ατλαντικό ωκεανό. Είναι η μεγαλύτερη χώρα στην Καραϊβική. Η Κούβα βρίσκεται νότια των ΗΠΑ και των νήσων Μπαχάμες, δυτικά της Αϊτής και ανατολικά του Μεξικού. Οι Κέιμαν Νήσοι και η Τζαμάικα βρίσκονται νότια της Κούβας. Γύρω από το νησί της Κούβας απλώνεται ένα αρχιπέλαγος μικρών και πολύ μικρών νησιών.

Η Αβάνα (στα Βορειοδυτικά) είναι η πρωτεύουσα της χώρας και το κυριότερο λιμάνι που γνώρισε ταχεία ανάπτυξη ιδιαίτερα κατά τον 20ό αιώνα.

Άνθρωποι εγκαταστάθηκαν για πρώτη φορά στην Κούβα πριν από περίπου 6.000 χρόνια, προερχόμενοι από μεταναστεύσεις από τη Νότια ή την Κεντρική Αμερική. Η άφιξη των ανθρώπων στην Κούβα συνδέεται με εξαφανίσεις της γηγενούς πανίδας του νησιού, ιδιαίτερα των βραδύποδων (στη φωτογραφία).

Οι πρόγονοι του λαού Taino που μιλούσαν Αραουάκαν έφτασαν στην Καραϊβική σε μια ξεχωριστή μετανάστευση από τη Νότια Αμερική πριν από περίπου 1.700 χρόνια. Σε αντίθεση με τους προηγούμενους αποίκους της Κούβας, οι Taino παρήγαγαν κεραμικά αγγεία και ασχολούνταν με την εντατική γεωργία.

Ο Χριστόφορος Κολόμβος αποβιβάστηκε στην Κούβα στις 28 Οκτωβρίου 1492. Ο Κολόμβος διεκδίκησε το νησί για το νέο Βασίλειο της Ισπανίας και το ονόμασε Νησί του Ιωάννη (Πρίγκιπα της Αστούριας).

Ο Ντιέγκο Βελάσκες ντε Κουέγιαρ ίδρυσε τον πρώτο Ισπανικό καταυλισμό στην Μπαρακόα. Άλλες πόλεις, συμπεριλαμβανομένης της Αβάνας (η οποία ιδρύθηκε το 1515), ακολούθησαν σύντομα. Οι Ισπανοί, όπως έκαναν παντού, καταπίεσαν και σκλάβωσαν τους περίπου 100.000 ιθαγενείς κατοίκους του νησιού. Το 1529 ένα ξέσπασμα ιλαράς σκότωσε τα δύο τρίτα των λίγων ιθαγενών που είχαν προηγουμένως επιζήσει από την ευλογιά. Μέσα σε εκατό χρόνια εξαφανίστηκαν όλοι τους, ως αποτέλεσμα του συνδυασμού ασθενειών, καταναγκαστικών έργων και γενοκτονίας. Τότε οι έποικοι έφεραν σκλάβους από την Αφρική, οι οποίοι σε σύντομο χρονικό διάστημα αποτελούσαν σημαντική μερίδα του πληθυσμού.

Η Κούβα ήταν υπό ισπανική κυριαρχία για περίπου 400 χρόνια, διοικούμενη από Ισπανό κυβερνήτη στην Αβάνα, με την οικονομία της να βασίζεται στις φυτείες και την εξαγωγή ζάχαρης, καφέ και καπνού στην Ευρώπη και αργότερα στη Βόρεια Αμερική. Ο ισπανικός πληθυσμός ενισχύθηκε από έποικους που εγκατέλειψαν την Αϊτή όταν αυτό το νησί πέρασε στην κυριαρχία των Γάλλων.

Οι εκτιμήσεις δείχνουν ότι μεταξύ 1790 και 1820 περίπου 325.000 Αφρικανοί εισήχθησαν στην Κούβα ως σκλάβοι. Στην εικόνα σκλάβοι στην Κούβα ξεφορτώνουν πάγο από την πολιτεία του Μέιν.

Η Αβάνα τον 19ο αιώνα.

Από το 1868 ως το 1900 ήταν μια περίοδος εξεγέρσεων. Η δουλεία καταργήθηκε το 1886, παρόλο που η αφρικανικής καταγωγής μειονότητα παρέμεινε κοινωνικά και οικονομικά στο περιθώριο. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η φτώχεια στην ύπαιθρο της Ισπανίας οδήγησε πολλούς Ισπανούς σε μετανάστευση στην Κούβα. Κατά τον Ισπανο-Αμερικανικό Πόλεμο οι δυνάμεις των ΗΠΑ αποβιβάστηκαν στην Κούβα τον Ιούνιο του 1898 και γρήγορα έκαμψαν την ισπανική αντίσταση. Τον Αύγουστο υπογράφηκε συμφωνία ειρήνης, βάσει της οποίας οι Ισπανοί έπρεπε να εγκαταλείψουν την Κούβα.

Η Δημοκρατία της Κούβας κέρδισε επίσημα την ανεξαρτησία της στις 20 Μαΐου 1902, και ο ηγέτης της ανεξαρτησίας Τομάς Εστράδα Πάλμα έγινε ο πρώτος πρόεδρος της χώρας. Σύμφωνα με το νέο κουβανικό σύνταγμα, όμως, οι ΗΠΑ διατηρούσαν το δικαίωμα επέμβασης στις υποθέσεις της Κούβας και επίβλεψης των οικονομικών του νησιού και των εξωτερικών υποθέσεων. Η Κούβα συμφώνησε επίσης να νοικιάσει στις ΗΠΑ τη ναυτική βάση στο Γκουαντάναμο (στη νοτιοανατολική Κούβα).

Η ανεξάρτητη Κούβα συνάντησε γρήγορα δυσκολίες, ως αποτέλεσμα διαμάχης και διαφθοράς μεταξύ των μελών της μικρής ελίτ μορφωμένων και της αποτυχίας της κυβέρνησης να αντιμετωπίσει τα βαθιά κοινωνικά προβλήματα που άφησαν πίσω τους οι Ισπανοί.

Παρά τις συχνές ταραχές, η συνταγματική κυβέρνηση έμεινε μέχρι το 1925, όταν ο Χεράρδο Ματσάδο ι Μοράλες, αφού εκλέχθηκε πρόεδρος, κατήργησε το σύνταγμα. Ο Ματσάδο ήταν Κουβανός εθνικιστής και το καθεστώς του είχε αρκετή λαϊκή υποστήριξη, παρά το ότι επικρίθηκε έντονα. Κατά τη διακυβέρνησή του, οι Κουβανοί απέκτησαν καλύτερο έλεγχο της οικονομίας τους και έγιναν κάποια σημαντικά αναπτυξιακά έργα. Ο Ματσάδο αποδυναμώθηκε από την παγκόσμια ύφεση της οικονομίας (το 1929), η οποία οδήγησε σε κατρακύλα τις τιμές των εξαγωγικών αγροτικών προϊόντων της Κούβας και προκάλεσε μεγάλη φτώχεια.

Ο Φουλχένσιο Μπατίστα ήταν Κουβανός στρατηγός, Πρόεδρος και δικτάτορας με την υποστήριξη των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Υπήρξε ηγέτης της Κούβας κατά τα διαστήματα 1933-1944 και 1952-1958, οπότε και τελικά ανατράπηκε ως αποτέλεσμα της επικράτησης της Κουβανικής Επανάστασης.

Αν και ο Μπατίστα ήταν καπιταλιστής και θαυμαστής της πολιτικής των Η.Π.Α., υποστηρίχθηκε επίσης και από το Κομμουνιστικό Κόμμα Κούβας, που εκείνη την εποχή είχε μικρή απήχηση στη χώρα. Αυτή η υποστήριξη οφειλόταν κυρίως στους νόμους που ενίσχυαν τα εργατικά σωματεία. Επίσης, κατά την πρώτη

διακυβέρνησή του, πραγματοποιήθηκαν σημαντικές κοινωνικές μεταρρυθμίσεις, όπως η αναθεώρηση του Συντάγματος, η κυβερνητική παρέμβαση στην οικονομία και ενισχύθηκε η κοινωνική πρόνοια. Ακόμη, υλοποιήθηκαν σημαντικά δημόσια έργα.

Στις εκλογές του 1944 ο Μπατίστα ηττήθηκε από τον Ραμόν Γκράου Σαν Μαρτίν και έφυγε για τις Η.Π.Α. όπου και έζησε τα επόμενα έτη. Το 1952 αποφάσισε να κατέβει και πάλι υποψήφιος για τις κουβανικές εκλογές, όμως το κόμμα του πήρε την τρίτη θέση στην αναμέτρηση.

Αλλά τρεις μήνες μετά τις εκλογές, ο Μπατίστα με την υποστήριξη του στρατού κατέλυσε το πολίτευμα, θεωρώντας τις εκλογές άκυρες και ανακηρύχθηκε ο ίδιος πρόεδρος. Αμέσως μετά οι Η.Π.Α. αναγνώρισαν το καθεστώς. Η δεύτερη περίοδος της ηγεσίας Μπατίστα δεν είχε στοιχεία προόδου. Στην Αβάνα ο τζόγος ανθούσε, όπως εικάζεται ότι έγιναν και οικονομικές συμφωνίες μεταξύ του και Αμερικανών «προσωπικοτήτων» του οργανωμένου εγκλήματος (μαφία).

Την 1η Ιανουαρίου 1959, καθώς οι επαναστατικές δυνάμεις του Φιντέλ Κάστρο προήλαυναν προς την Αβάνα, ο Μπατίστα διέφυγε αεροπορικώς από τη χώρα. Εικάζεται ότι εκτός από τα μέλη της κυβέρνησής του, στο αεροπλάνο στοιβάχτηκαν έργα τέχνης και μετρητά συνολικής αξίας 700 εκατομμυρίων δολαρίων.

Ο Φιντέλ Κάστρο γεννήθηκε το 1926. Σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο της Αβάνας και για κάποιο χρονικό διάστημα άσκησε το επάγγελμα του δικηγόρου. Από φοιτητής ακόμα αναμείχτηκε στα επαναστατικά κινήματα εναντίον της δικτατορίας του Μπατίστα. Στην εξέγερση του Σαντιάγο (το 1953) ήταν από τους αρχηγούς της επίθεσης κατά των στρατιωτικών καταυλισμών, συνελήφθη όμως και καταδικάστηκε σε φυλάκιση 15 ετών. Το 1955 αμνηστεύτηκε και κατέφυγε στις ΗΠΑ. Εκεί προσπάθησε να μυήσει στην επανάσταση τους εξόριστους Κουβανούς. Η αμερικάνικη κυβέρνηση όμως αντέδρασε κι έτσι ο Κάστρο διέφυγε στο Μεξικό. Από εκεί, με λίγους άντρες, αποβιβάστηκε στην Κούβα (το

1956) και ανέβηκε στα βουνά. Ο Φιντέλ Κάστρο έγινε πρωθυπουργός της Κούβας τον Φεβρουάριο του 1959. Αρχικά ο Κάστρο ήταν φιλελεύθερος και ριζοσπάστης εθνικιστής, και η νίκη του καλωσορίστηκε τόσο στην Κούβα όσο και στις ΗΠΑ. Κατά τη διάρκεια του 1959 η κυβέρνηση Κάστρο πήρε δημοφιλή μέτρα, όπως η ανακατανομή της γης, η κρατικοποίηση οργανισμών κοινής ωφελείας και ο αδίστακτος πόλεμος κατά της διαφθοράς, συμπεριλαμβανομένων του κλεισίματος της βιομηχανίας τζόγου και της εκδίωξης των Αμερικανών μαφιόζων.

Η μεγάλη επιρροή που ασκούσε στην κυβέρνηση Κάστρο ο Ερνέστο Τσε Γκεβάρα, Αργεντινός μαρξιστής και ένας από τους στενότερους συμβούλους του Κάστρο, δεν είχε γίνει ιδιαίτερα γνωστή. Ο Γκεβάρα συνασπίστηκε με τον αδελφό του Κάστρο, τον Ραούλ, και έπεισαν τον Φιντέλ Κάστρο να συμμαχήσει με τους κομμουνιστές και κατά συνέπεια και με τη Σοβιετική Ένωση. Οι Σοβιετικοί άρπαξαν αμέσως την ευκαιρία να αποκτήσουν πολιτική ισχύ στην αμερικανική ήπειρο και υποσχέθηκαν απεριόριστη βοήθεια και στήριξη.

Τον Οκτώβριο του 1959 ο Φιντέλ Κάστρο δήλωσε ότι πρόσκειται φιλικά προς τους κομμουνιστές, παρόλο που ο ίδιος δεν ήταν ακόμη κομμουνιστής, και τα φιλελεύθερα και αντικομμουνιστικά στοιχεία της κυβέρνησης διώχθηκαν, με πολλούς αρχικούς υποστηρικτές να φεύγουν από τη χώρα και να ενώνονται με την εξόριστη κοινότητα στο Μαϊάμι. Τον Μάρτιο του 1960 οι πρώτες συμφωνίες βοήθειας υπογράφηκαν με τη Σοβιετική Ένωση.

Με φόντο τον Ψυχρό Πόλεμο, οι ΗΠΑ θεώρησαν ανεπίτρεπτη την επιρροή των Σοβιετικών στην αμερικανική ήπειρο και εγκρίθηκαν σχέδια για απομάκρυνση του Κάστρο από την εξουσία. Η αμερικανική κυβέρνηση εξουσιοδότησε σχέδια για εισβολή στην Κούβα από εξόριστους που

είχαν ως βάση τη Φλόριντα με ταυτόχρονο εσωτερικό ξεσηκωμό εναντίον του Κάστρο. Αποτέλεσμα αυτού ήταν η Εισβολή στον Κόλπο των Χοίρων τον Απρίλιο του 1961. Η εξέγερση δεν έγινε ποτέ, ενώ οι εισβολείς διώχθηκαν. Αυτό έκανε τον Κάστρο να ανακηρύξει τον Μάιο του 1961 την Κούβα σοσιαλιστική δημοκρατία και τον εαυτό του Μαρξιστή-Λενινιστή.

Ένα άμεσο αποτέλεσμα της κουβανο-σοβιετικής συμμαχίας ήταν η απόφαση για τοποθέτηση σοβιετικών πυραύλων μέσου βεληνεκούς στην Κούβα, η οποία οδήγησε στην κρίση των πυραύλων της Κούβας το 1962, κατά την οποία ο Αμερικανός πρόεδρος Τζον Κένεντι απείλησε τη Σοβιετική Ένωση με πυρηνικό πόλεμο αν δεν αποσύρονταν οι πύραυλοι. Ο Κάστρο προέτρεψε τους Σοβιετικούς να τηρήσουν επιθετική στάση, αλλά εκείνοι τελικά υποχώρησαν.

Αυτό είχε ως συνέπεια την αποκατάσταση της επικοινωνίας μεταξύ των ΗΠΑ και του Κάστρο. Όμως το 1963 οι σχέσεις των δύο χειροτέρεψαν πάλι, όταν ο Κάστρο έκανε την Κούβα πλήρως κομμουνιστική, βασιζόμενος στο σοβιετικό μοντέλο. Οι ΗΠΑ επέβαλαν πλήρες διπλωματικό και εμπορικό εμπάργκο στην Κούβα. Εκείνη την εποχή η επιρροή των ΗΠΑ στη Λατινική Αμερική ήταν αρκετά ισχυρή και έτσι το εμπάργκο ήταν πολύ αποτελεσματικό. Η Κούβα αναγκάστηκε να διεξάγει σχεδόν όλο της το εμπόριο με τη Σοβιετική Ένωση και τους συμμάχους της.

Η θέση του Ραούλ Κάστρο (αδελφού του Φιντέλ) ενισχύθηκε όταν έφυγε ο Τσε Γκεβάρα για εκστρατείες για την οργάνωση επαναστατικών κινημάτων στο Κονγκό και αργότερα στη Βολιβία, όπου και δολοφονήθηκε το 1967.

Τη δεκαετία του 1970 ο Φιντέλ Κάστρο κινήθηκε στη διεθνή σκηνή ως εκπρόσωπος των «αντιιμπεριαλιστικών» κυβερνήσεων του Τρίτου Κόσμου. Παρείχε ανεκτίμητη στρατιωτική βοήθεια σε φιλοσοβιετικές δυνάμεις στην Αγκόλα, στην Αιθιοπία, στην Υεμένη και σε άλλες αφρικανικές και μεσανατολικές χώρες.

Η οικονομική εξάρτηση της Κούβας από τη Σοβιετική Ένωση ενισχύθηκε πολύ από την αποφασιστικότητα του Κάστρο να κτίσει το όραμά του για μια σοσιαλιστική κοινωνία στην Κούβα. Αυτό προϋπόθετε τη δωρεάν παροχή υγείας και εκπαίδευσης για όλους τους πολίτες.

Τις δεκαετίες του 1970 και 1980 οι Σοβιετικοί ήταν πρόθυμοι να επιχορηγήσουν όλα αυτά με αντάλλαγμα έναν στρατηγικό σύμμαχο κάτω από τη μύτη των ΗΠΑ και την αδιαμφισβήτητη προπαγανδιστική αξία που είχε το γόητρο του Κάστρο στον αναπτυσσόμενο κόσμο.

Η πτώση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991 ήταν για την Κούβα βαρύτατο οικονομικό πλήγμα. Οδήγησε σε ακόμη ένα ανεξέλεγκτο κύμα μετανάστευσης στις ΗΠΑ το 1994, αλλά σιγά-σιγά μειώθηκε σε μόνο μερικές χιλιάδες τον χρόνο κατόπιν συμφωνίας των ΗΠΑ με την Κούβα. Η δημοτικότητα του Κάστρο δοκιμάστηκε σκληρά μετά τη Σοβιετική κατάρρευση, η οποία οδήγησε σε διακοπή της βοήθειας, απώλεια μια εγγυημένης αγοράς για την κουβανική ζάχαρη και απώλεια μιας πηγής για φτηνό εισαγόμενο πετρέλαιο. Προκάλεσε επίσης, όπως σε όλες τις κομμουνιστικές χώρες, κρίση εμπιστοσύνης σε όσους πίστευαν ότι η Σοβιετική Ένωση έκτιζε με επιτυχία το σοσιαλιστικό μοντέλο που έπρεπε να ακολουθήσουν και οι άλλες χώρες.

Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1990 η κατάσταση στη χώρα είχε σταθεροποιηθεί. Μέχρι τότε η Κούβα είχε λίγο ή πολύ φυσιολογικές οικονομικές σχέσεις με τις περισσότερες λατινοαμερικανικές χώρες και είχε βελτιώσει τις σχέσεις της με την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία άρχισε να παρέχει βοήθεια και δάνεια στο νησί.

Ο ηγέτης της Κούβας, Φιντέλ Κάστρο, υποβλήθηκε σε εγχείρηση το 2006, καθώς έπασχε από καρκίνο, και μεταβίβασε προσωρινά την εξουσία στον αδελφό του, Ραούλ Κάστρο. Το 2008, έπειτα από μισό αιώνα στο τιμόνι της Κούβας, ο Φιντέλ Κάστρο ανακοίνωσε την οριστική παραίτησή του. Ο Φιντέλ Κάστρο πέθανε στην Αβάνα, σε ηλικία 90 ετών, το 2016. (Από το 2006 ταλαιπωρείτο από πολλά προβλήματα υγείας). Έπειτα από την παραίτηση του Φιντέλ και την επίσημη ανάληψη της προεδρίας από τον αδελφό του Ραούλ, έγιναν διάφορες μεταρρυθμίσεις στη χώρα.

Τον Μάρτιο του 2008 ο πρόεδρος Ραούλ Κάστρο ανακοίνωσε ότι αίρει ορισμένους από τους

περιορισμούς που είχε επιβάλει ο αδελφός του Φιντέλ στις ξενόφερτες πολυτέλειες σε μια προσπάθεια να διαφυλάξει την οικονομία στην κομμουνιστική χώρα. Ως αποτέλεσμα αυτού, χιλιάδες Κουβανοί έσπευσαν να αποκτήσουν για πρώτη φορά νόμιμα κινητά τηλέφωνα και άλλες ηλεκτρονικές συσκευές.

Η σχετική εξομάλυνση των σχέσεων Κούβας - Ηνωμένων Πολιτειών ξεκίνησε τον Δεκέμβριο του 2014. Τον Μάρτιο του 2016, ο Μπαράκ Ομπάμα έγινε ο πρώτος πρόεδρος των ΗΠΑ που επισκέφτηκε την Κούβα.

Ο Ραούλ Κάστρο αποχώρησε από την προεδρία το 2018 και τον διαδέχθηκε ο πρώτος αντιπρόεδρος, Μιγκέλ Ντίας-Κανέλ.

Η κουβανέζικη κουλτούρα περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα μορφών χορού. Η μουσική και ο χορός Μάμπο αναπτύχθηκαν αρχικά στην Κούβα, με περαιτέρω σημαντικές εξελίξεις από Κουβανούς μουσικούς στο Μεξικό και στις ΗΠΑ. Το τσα-τσα-τσα είναι ένας άλλος χορός κουβανικής καταγωγής, ενώ το κουβανέζικο μπολερό προέρχεται από το Σαντιάγο ντε Κούβα

το τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα. Ο χορός σάλσα προέρχεται από την Κούβα και η κουβανέζικη σάλσα χορεύεται σε όλο τον κόσμο.